

Leo Võhandu – 90

TTÜ emeriitprofessori, Eesti Matemaatika Seltsi asutajaliikme Leo Võhandu 90. sünnipäeva tähistati tehnikaülikooli IT-majas (Akadeemia tee 15A) esmaspäeva, 30. septembri pealelõunal paarikümne kolleegi seltskonnas. Juubilar oli heas vormis ja tujus ning tegi ka väikese sõnavõtu oma väga mitmekesisest tegevusest oma ülipika karjääri jooksul. Nii nagu on harali olnud sünnipäevalapse LV tegevused, on ka lahkavamused tema sünnikuupäevast. Peaaegu kõik andmebaasid alates EE-st annavad selleks 2. septembri, mida aga LV pole kunagi tunnustanud, väites, et tema sünnipäev on 28. septembril. Kohale saabunud seltskonnal, k.a TTÜ tollasel rektoril Jaak Aaviksool, polnud selle väite vastu midagi.

Peeti asjakohaseid kõnesid ja meenutati seiku vägagi isikupärase juubilaril elust (eriala kõrval male, bridž, hasartmängud jne jne), aga ka markantseid ütlemissid nagu „Kõige kiirem on asi ise ära teha.“ [Jah, tõesti, aga mida hakkavad siis tegema need arvukad sekretärid-asjaajajad, kes akadeemilistesse osakondadesse on tööle võetud.] Üks LV-st kaks põlvkonda noorem kolleeg meenutas talle antud soovitusi, kui ta LV-ga samasse osakonda tööle tuli. „Kui tahad enda asju teha, ära hakka juhiks ega ülemuseks!“ või „Ära kliendile kohe vasta, isegi kui tead vastust,“ olevat LV õpetanud. LV on praeguses respekti äratavas vanuses TTÜ tarkvarateaduse instituudi andmeteaduse töörühma liige.

LV erialase tegevuse ajast pea kaks kolmandikku on kuulunud arvutitele, seepärast pole ime, et Internet tunneb teda hästi. LV järgi otsingut tehes ei jõua me siiski kiiresti ajakirja $A \wedge A$ online väljaandeni, (vt 10.11.2021, <http://deephought.ttu.ee/aa/modules3ee1.html?name=Content&pa=showpage&pid=66>) mille erivihik 04/2009, august 2009, kannab pealkirja

LEO VÕHANDU JUUBELINUMBER

Numbri sisukord on alljärgnev.

- P. Leis. Leo Võhandu 80

Leo Võhandu: noorusaastatest tänapäevani.

Leo Võhandu mõtteid segaduses korra loomisest ja laiskusest.

Leo Võhandu – Eesti bridzi grand old man

- Meenutusi - Ülo Lumiste, Jaak Henno, Arved Vain, Jaak Tepandi, Joosep Mullat, Mati Tombak, Ain Isotamm, Mare Koit, Mati Rahu, Teodor Luczkowski, Paul Leis
- L. Võhandu. Bioloogilised meetodid tehnikas
- L. Võhandu. *Interstanding* ehk kuidas erinevate erialade inimesed üksteisest paremini aru saaksid
- L. Võhandu. Arvutitest ja maailma mudelitest
- L. Võhandu. Matemaatika aitab kadedust võita
- L. Võhandu. Kompromissidest ja matemaatikast
- L. Võhandu. Olulisest ja mitteolulisest
- Leo Võhandu poolt juhendatud ja konsulteeritud väitekirjad
- T. Laanemäe. Nupunurk
- L. Võhandu. Melanhoolseid mõttejuppe

Tsiteerime sellest $A \wedge A$ vihikust LV kursusekaaslaste Ülo Lumiste (1929 - 2017) meenutusi.

„Leo Võhanduga kohtusin esmakordselt Tartu Ülikooli füüsika-matemaatika eriala esimese kursuse üliõpilasena 1947. a septembris. Olime mõlemad 1929. aasta poisid, äsja lõpetanud keskkooli, tema Tartu V Keskkooli hõbemedaliga, mina Vändra Keskkooli kuldmedaliga. Meie esimesed ülikooli loengud toimusid Tähetorni kõrvalmajas, omaaegses Struwe majas.“

Selle aja üliõpilaste elu-olust kirjutab Lumiste: „Kui esimesel kursusel elasin Tiigi internaadi väikeses nelja mehe toas, siis teisel

kursusel viidi mind üle suuremasse tuppa, kus olid ka kursusekaaslased Leo Võhandu, Ivar-Heldur Petersen ja kursusevanem Olaf Printits. Meil tekkis ühine “toiduklubi”, kus igapäev kordamööda hoolitses söögi muretsemise ja selle valmistamise eest. Leo osales küll märksa harvemini, sest tema vanemad elasid Tartu lähedal ja ta sai sageli nende juures olla.“

„Meenub ka Leo tugev maleharrastus. Meie kursusevanem Olaf Printits kirjutab oma raamatus “Aeg antud elada” (Tartu, 1999, lk. 55): “Vene keele õpetaja Bachmann oli huvitatud malest. Kursusekaaslane Leo Võhandu oli aga I kursuse üliõpilasena päris malefanaatik ja vabariigis arvestatav maletaja. Ta võttis loengule malenupud kaasa. Vaheaegadel mängisime, ta andis meile ikka lipu ette. Kord, kui vene keele tund oli tulekul, ei tahtnud malelahing veel lõppeda. Kui Bachmann tuli, sattus tema ka hasarti sellest mängust, nii et ununes mõneks ajaks kõigil, et algas vene keele tund.””

Vanematel kursustel Leo maleharrastus mõnevõrra vähenes, sest teda hakkas huvitama teaduse tegemine. Sellega äratas ta prof. G. Kangro tähelepanu, kes pakkus talle pärast lõpetamist 1952. aastal võimalust jätkata õpinguid aspirantuuris teaduskraadi taotlemiseks, kuid seadis tingimuseks, et malega tegelemine tuleks selleks ajaks rohkem kõrvale jätta.“

Võhandu ja Lumiste käisid ka perekondlikult läbi, aga Lumiste mõneleheküljelise mälestusloo viimane kild on koostööst LV-ga. „... enne seda sujus mul Leo Võhanduga kena koostöö interlingvistika ajaloo valdkonnas: meil ilmus aastal 2007 ajakirja “Akadeemia” 19. aastakäigu 3. numbris ühisartikkel “Kolmest Eestis loodud tehiskeelest ja nende loojatest. Algatus tuli Leolt.“

LV kauaaegne kolleeg Jaak Henno kirjutab:

„Paar aastat pärast [USA-st] tagasitulekut lõi ta Tallinna Tehnikaülikoolis (siis TPI) uue pika ja keerulise nimega kateedri „Majandusliku informatsiooni mehhaniseeritud töötlemise organiseerimine“, mis aga peagi sai nüüdisaegsema nime „Infotöötluste kateeder“. Keeruline nimi ja kuulumine majandusteaduskonna alla olid uudse struktuuriüksuse loomise põhjendamiseks vältimatud.

Võhandu juhtimisel muutus kateeder peaaegu ärifirmaks – ta oskas saada lepingulisi töid nii Eestist kui ka kogu Liidust.“

Jaak Tepandi jutustab ühe muheda loo:

„Üks omapärane mälestus on sellest ajast, kui kateeder oli veel TPI peahoones. Keegi tõi tööle kõrgel käimise kargud – teate küll, paari meetri pikkused toikad, millel on ligi meetri kõrgusel tugi jalgade jaoks. Nendega saab hästi suuri samme võtta ja astuda üle takistuste või läbi oja. Kui ma ukse vahelt sisse vaatasin, oli toas suur seltskond, Leo Võhandu hüppas ühel sellisel kargul ja püsis päris hästi tasakaalus. Tegelikult nõuab isegi kahe toe puhul nendega tasakaalus püsimine väga head koordinatsiooni ja harjutamist.“

Mati Tombak on kõnealuses $A \wedge A$ vihikus toonud ära neli legendi LV-st.

„Legend 3. Kord tuli Võhandu juurde isemõtteleja RN, kes tüütas kõiki tuntud matemaatikuid klassikaliste lahendamata probleemide „lahendustega“. Seekord teatas ta, et on välja mõelnud eriti hea ruutjuure arvutamise algoritmi. ”Tore”, ütles Võhandu, ”hakkame võidu arvutama”. Võhandu oli tudengina treeninud peastarvutamist ning võitis. ”Näete nüüd ise, et see algoritm ei kõlba kuhugi” tegi ta järelduse.“

Ain Isotamm on kirjutanud kokkuvõtvalt:

„Igas valdkonnas, kus LV on tegelenud, on ta säranud, tülikas olnud, ideid pritsinud, püsimatut olnud, andekas olnud jne, ent ta pole siiani (usutavasti: viitsimatusest) kirjutanud ainsatki monograafiat, ta pole ei male, koroonaga ega „pranglimise“ maailmameister. Ega paljaks mänginud kõiki maailma kasiinosid (tõele au andes ei ainsatki). Mhh! Tundub, et tal puudub igasugune isiklik, personaalne ja perspektiivne ambitsioon: LV tahab särada siin ja praegu.“

LV 90. sünnipäeval käis ja lugusid vahendas

Andi Kivinukk (Tallinna Ülikool, Eesti Matemaatika Selts)